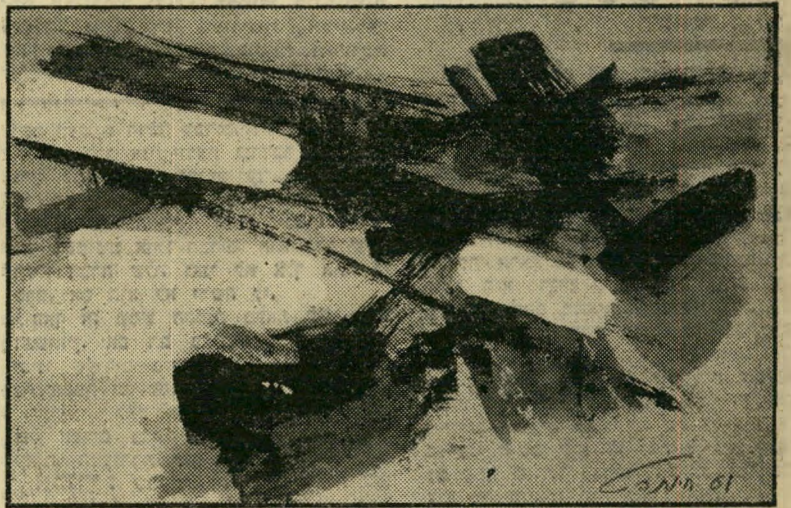

גל של הדים חיוביים ותגובות התעניינות ערה מצד הקוראים ליוו את ההסברים הפסיכולוגיים לבעיות חברתיות שונות שי ניתנו על ידי הפסיכולוג דר' דויד רוד, ואשר פורסמו בהודשים האחרונים מעל עמודי "העולם הזה". בעקבות הדים אלה, ביקשה המערכת את דר' רודי לעזור לה בהארת בעיות ותופעות שונות מנקודת ההשקפה של הפסיכולוגיה המודרנית. בנושא ראשון נבחרה תופעת הציור האבסטרקטי. דר' רודי התבקש לבקר בתערוכת ציורים מופשטים של הציירת הצעירה חיותה כהן, שנפתחה השבוע בגלריה ב"ק בתל-אביב, והתייחס אל ציוריה מנקודת מוצא לניתוחו.

חיותה, ילידת תל-אביב, בוגרת המכון לאמנות באירנים, הפי תיעה בתערוכתה את המבקרים בעוצמת הפיטוי של ציוריה. כמה מציורי הגואש האבסטרקטיים שלה, שתצלומיהם מתפרסמים בעמוד זה, ימחישו לקורא את נסיונו של דר' רודי להכיר ביר את הציור האבסטרקטי מנקודת מבטו של פסיכולוג.

דר' המודרן בפעם הראשונה לתערוכה של ציור אבסטרקטי, ללא כל הכנה מראש, ירגיש, ובצדק, כאילו מישוה חמד לו לצון ומנסה ללעוג לו. הוא יחוש כמי שהזניחוהו להרצאה על נושא מרתק, יוצרים בו מתח ומעמיקים בו את התחושה כי הוא חי בתהו ובוהו. כדי להחליץ מן תחושה זו, הוא נזקק תמיד לארגון את עולמו, להבחין בו, כדי לעמוד נגד סערות הגירויים, להיות אותן או לסלקן. אידיעה

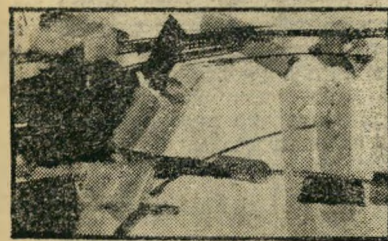
שום אחרים, האים לאולם הקונצרטים. אמצעי התקשורת ביניהם הוא המ סיפה. הם באים לא כדי לשמוע, אלא כדי לשמוע ע ביחד.

הוא הדין לגבי הקולנוע. הציגו קומדיה קולנועית משעשעת בפני אדם יחיד. ספק אם הוא אפילו יגחך. אולם באולם ידועי קהל, יצחק אותו אדם בפה מלא.

גם הציור הא נסיון קומיקאטיבי, יד כי נסיון לתקשורת ללא אחידות, מקום וזמן.

לאר מה שנאמר עד כה, עלינו להבין שבבואנו לתערוכה של ציורים אבסטרקטיים, אין לנו גיירך לחפש שמה מובנת לנו ואסור לנו לחפש הסבר בשפה של צורת מסוגנות וסמבולים. עלינו לנסות ללמד שפה חדשה.

כאשר אדם עומד לפני ציור אבסטרקטי, מנענע בראשו ואומר בתהוון: "איני מבין מה זה", מוכיחה תגובה זו שהצמין הצליח לטבר את התבניות של האופה בהבנת העולם החיצוני והוא תובע לציירתו התייחסת חדשה, שאינה קשורה בתוכן ספציפי. פי. אם תאמן מצליח להביא את הצופה לכך שיתגבר על רתיעתו מהבלתי-ימוב לו בציורו אותו רגע ויקח חלק בציורה האמנותית

עלידי התייחסות שניה, שאינה קשורה ב" תוכן ספציפי, ויאמר: "איני מבין, אבל הציור יפה", או "איני מבין, אבל זה מוצא חן בעיני", נוצרה התיקשורת בין השניים. הצופה לקח חלק אישי בתבנית החדשה ומשהו חדש נוסף להבנת עולמו החיצוני. יצרה אמנותית זו שהוא התייחס אליה

את הדברים ולארגנם עלידי ריבוי הפרטים שביצורו. בתקופות אחרות נטשו האמנים את ההודות עם האובייקטים של יצירותיהם והחלו לחפש צורות אחרות להרגשה והסבר, כמו הקוביזם והאימפרסיוניזם. מה שהשוב הוא, שבכל תקופה ובכל מיקרה לא הסניקה היא שקבעה את עצם היצירה האמנותית, אלא הציור להגדרה יותר מקיפה של העולם, יותר מסבירה.

תחושות במקום תבניות

אם נתייחס לציור האבסטרקטי מן זמנית ראינו, זה לא נתקשה להבין שי זהו אחת הדרכים בהן מנסה האדם להכיר ביר את עולמו. המיחד לדרך זו הוא, שי בפעולה הקליטה נקלטות התרשמויות והיית הקשורות בתיכון מיוחד. אולם כאשר יוצר האמן תבנית חדשה מהן, שוב אין האלמנטים שקלט קטורים בשום תוכן ספציפי.

נסה להסביר פעולה זו בצורה מוחשית יותר. ניקח לדוגמה נוף בגליל. זהו נוף שיש לו תבניות — תבניות הרים והי גבעות, הבניינים והעצים. אבל אם נטביר תבניות אלה לאלמנטים, נבחין שהן מורכבות נכתמים של אור וצל, צבעים שונים, התייחסות פרספקטיבית ופרופורציונליות שונות. אם ננסו לכת, שהתמונה הכוללת משאירה בכל אחד מאתנו התרשמות ה קשורה בהתפתחותו האישית, נבחין בצורך של הציור לתת מובן לקשר זה. הציור ממוג, אפיא, את האלמנטים הראשוניים שבתבונה עם האלמנטים הנתפתחותיים הי טבועים בו ומנסה לבנות מכל אלה יחד תמינה חדשה, מבלי להתייחס לתוכן ספציפי.

האמנות האבסטרקטית היא, אם כן, ניסיון לציור שפה ראשונית יותר, מובנת יותר, שהמונחים שבה אינם מונחים של תבניות וצורות, אלא מונחים של תחושות. כי ברגע שהאדם נוטש את השפה הסימבולית, המובנת, היא אינו יכול להסביר, אלא לחוש ולתת המחשה לדבר שאליו הוא מתייחס. הציור האבסטרקטי מארגן את ההרשמות החזותית לשפה ראשונית,

תוהו ובוהו - ויהי אור!

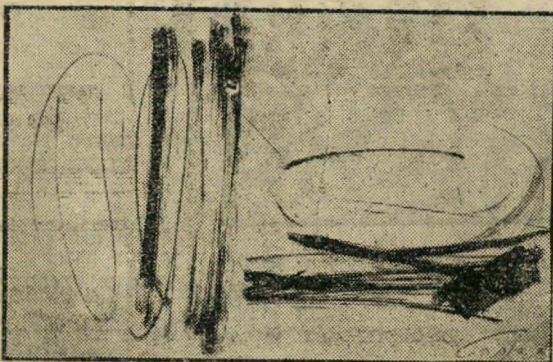
במלים "איני מבין" מפעילה אותו, תובעת ממנו לטבר תבנית המוגשת לו ולבנותה מחדש מאלמנטים המוכרים לו. באופן זה הוא לוקח חלק בתהליך היצירה.

איחוי עולם מתפורר

מה הוא הגורם לכך שאמנות אבסטרקטית עולה ופורחת דווקא בתקופה מסוימת? מה היא הסיבה שבדור האחרון הפך האבסטרקט לכניקה מקובלת ונפוצה בכל חלקי העולם?

אם נראה את הציור האבסטרקטי כנסיון להגדרה כוללת יותר של העולם, בו משתמשים במושגים כוללים, נבין שהוא מתקבל דווקא בי זמן שהבנת עולם זה נמצאת תחת סכנה מתדת.

בזמן שהפילוסופיה מילאה את תפקיד "מסביר" רה עולם, ולימדה את האדם להכירו כיחידה אחת, לא היה מקום לי אמנות אבסטרקטית. אך בעולם המתנפץ לרסיסים ולשברי חלקים, כשהאדם חי במספר עולמות ונפסקת אצלו אחדות הבנה, כאשר הציביליזציה משאירה מאחוריה את התרבות, הטכניקה והמכניקה (שהם ה"אידי"), מתגברים על ה"מה", — נוצרת תסיסה לרפורמה, להפכה של מושגים. אז גם מתחילה האמנות לשגשג, ליבנתו של העולם — עולם המתפורר לרסיסים.

הטבוע באדם — הצורך לקומוניקציה, תיקן שורת. כולנו רוצים ליצור קומוניקציה, וי לשם כך אנו נפגשים בתמונה, במוסיקה, או בספר.

אינו סבור כי אטעה אם אומר. שאחוז ניכר של האנשים המבקרים בקביעות ב" קונצרטים מוסיקליים, אינם עושים זאת דווקא משום שהם אוהבים מוסיקה, אלא מפני שהם רוצים ליצור תיקשורת עם אנ

ואי-הבנה יוצרת באדם הרגשה של חרדת קיום.

קיימות שיטות שונות בהן משתמש ה" אדם להבנת עולמו. אפשר למיין אותן לשלושה זרמים עיקריים:

● חקירה מדעית — שהיא נסיון לחקר העולם עלידי פיזיקה ואלמנטים.

● המאמץ האמנותי — נסיון להגדיר, להסביר ולסדר את אותו חלק מעולמו, שי אינו ניתן להסבר בצורה אנאליתית מדעית.

● המאמץ — נסיון להסביר את מה שאינו ניתן להסבר באמצעות ניתוח מדעי או מאמץ אמנותי-רגשי, עלידי אמונה ודת.

כל הסבניקות האלה מיועדות למעשה לי מטרה אחת ויחידה — להוריד את המתח של הדרת הקיום הטבועה בנפשו של ה" אדם.

עלינו לראות, אפוא, באמנות ביטוי לי צורך האדם להבחין בעולמו, להסבירו ול" ארגן אותו. אמנות הציור היא אחת מן צורות המאמץ האמנותי להסברת העולם. פעולת הציור היא פעולה של קליטה, בה קולט האדם רשמים מן העולם החיצוני אל תוכו, מערבב אותם בתוכו עם נסיונו ור החיות, ומחזיר את החומר שקלט בי צורה מאורגנת ומסבירה.

מבחינה פסיכולוגית ניתן לומר, שיצירי רה אמנותית היא פעולה של שבירת תבניות ואלמנטים ובניית תבניות חדשות מן אותם אלמנטים עצמם, על-מנת לתת הסבר לעולם החיצוני.

הסבניקה הזו של בניית תבניות חדשות משברי תבניות אינה מותנית בחוקים קבועים עים מראש. בתקופות מסוימות, כשהזדהו תו של האמן עם האובייקט מן העולם ה" חיצוני היתה מחויבת, הוא ניסה לסדר

אבל שכחו לומר לו שההרצאה היא בשפה הסתמית. רק טבעי שאדם כזה יגלה סימנים של התנגדות. הוא עשוי לגחך, ללעוג, להציע בציניות להפוך את התמונה או לומר שוב שאילו היו קושרים מכתול ל" זנבו של חתול ומניחים לו להסתובב על הבד — לא היתה התוצאה שונה בהרבה מהתמונה שלפניו.

תגובה זו היא מובנת. שכן אדם הבא לתערוכה, מחכה שהציורים ידברו אליה, שיוצרו קונטאקט בינו לביניהם, כמו ה" תיקשורת הנוצרת שעה שהוא מבקר ב" תערוכה של אמנות פלאסטית או פיגוראטיבית. שם מבטאים בפניו נושאים מוגדרים, בשפה מוכרת של צורות מקובלות. האמנות האבסטרקטית אינה מדברת אליו, משום שהוא אינו מבין את שפתה. יתכן והמבקר, המרגיש עצמו מרומה, יעשה מאמץ ויפנה לצייר בבקשה שיסי ביר לו את המשמעות של ציוריו המופי שטים ואת מובנם. הוא עלול להתאכזב גם כאן. שכן האמן, בדרך כלל, אינו יודע מה בעצם הוא ננסה לבטא. האמן יודע אין הוא עושה, אבל לא למה. הדבר דומה ליצור אנושי חי, היודע איך לחיות, אבל אינו יודע מדוע הוא חי. שאלה זו גם אינה מעניינת אותו, כל זמן שאינו נתקל במעצורים המגבילים את יכולת הביטוי העצמי שלו.

כדי להבין את ה"למה" שביצור בכלל ובציור האבסטרקטי במיוחד, ננסה להבדיר את משמעותה של האמנות לגבי האדם.

נסיון להבנת העולם

בכל גיל ובכל תקופה מרגיש האדם צורך חיוני להבין את עולמו. גירויים ושינויים בעולם החיצוני ודחפיו הפנימיים